

עין משפט
גר מצוה

כה:

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

מסורת ש"ס

א ומי פירי מהלכות
מחריטין פ"א הל' א'
א ב מ"י פ"ג מהלכות
קידוש המדע הל' א'
ב ג מ"י פ"ג מהלכות
מסנהרין הל' ד ופ"א
ה הל' א פ"ד ע"ג ח"מ פ"י
ה פ"ג כ"ג
ג ד מ"י פ"ג מהלכות
קידוש המדע הל' א'
ד ה ו מ"י פ"ג מהלכות
ה א מ"י פ"ג מהלכות
מסנהרין הל' י ופ"א
י"א מ"ג פ"ג ו ט"ו פ"ג
ח"מ פ"י ג פ"ג א כ"ג
ו ח מ"י פ"ג מהלכות
קידוש המדע הל' א'

שד"מים הראשונים היו טובים מאלה. ולכן יש לשמוע לראשונים יותר מן האחרונים אל תאמר כך דלין לך אלא שופט שהיה צימיו: **הדרן עלך אם אינן מכירין**

ראוהו ב"ד בלבר. פי' צ"ד של כ"ג ולכן פירש בקונטרס דהיה להם שהות דלי לא היה להם שהות מאי פריך בגמ' ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ולקדשוהו מיד שראוהו הא לא היה להם שהות לקדש: **אימת** הוה חק בגמ' דין. דהאי קרא דכי חק לעיני ראש השנה דרשינן ליה צפ' קרא (דף ט:). והוא הדין ככל חדשים: **לא** תהא שמיעה גרועה מראייה. פירש בקונטרס דהא גבי עדות המדע לא כתיב עדות אלא מה ראה וקדש ויחנס דמק דאפילו דניני נפשות אמרינן הכי בצרכי המובל (ביק דף ט: וסג) אס ראוהו ציוס: **בגון** שראוהו בלייאה. דלין יטולן לקדש על פי ראייה גלילה דל"כ הימיה ראייה גלילה מקוס קבלת עדות ואין קבלת עדות אלא ציוס אפילו דניני ממונות כדאמרין לעיל דקרי חקיקת עדות כחחילת דין: **עד דאיכא** אהרן בהרד. ואין בית דין שקול מוספין עליהן עוד אחד וסוגיא דהכא כמאן דלמיר שמתמחא קמייהא פסנהרין (דף ג.) דבר תורה דמי כשר דכתיב **בצדק** משפטו מדלעטרין ליה הכא עד דאיכא אהרן כדקן דלמאן דנעי מדאורייתא שלשה מומחין וכדי שלא נעול דלת הכשרי שלשה הדיוטות גבי עדות אמרין אן להכשרי ואם קן לא כריך קרא:

רבינו הננאל

שקל הכתוב שלשה קלי עולם שלשה חזרי עולם, לומר לך ירובעל שהוא גרעין ברויה, כמשה ברויה, בן ברויה כאהרן ברויה, יפתח ברויה כשמואל ברויה, ללמדך שאין קל שבקלים ונתמנה פרנס, הרי הוא כנולד שבחברים. וכתוב ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט וגו', וכי תעלה על דעתך שאדם הלך אצל שופט שלא היה בימיו, אלא אין לך לילך (אלא) אצל שופט שבימיו. נטל מקלו ומעוהו והלך ליבנה אצל רבן נבליאל ביום שחלו יום המכורים להיות בחשבונם. ירושלמי: ראש בית דין אומר מקדש, ומקום לה (ר"י) ששעון בין יחיו מאי מקדש מקדש. ותי ליעבור שנה מחילתין קן הצד, וכבר נבנה ר' יוחנן והוא היה קטן שבתן, אמרו לו אמר הרי השנה המקדשת בעיבור. אמר ר' יוחנן דאז לשון ילימנות בן העבור, אילו אמר בן העבור הייתי אמר אילו י"א ימים שהתמה יחיה על הלכה, אלא בעיבור שהוסיפו לה חכמים וזן ל' יום ועיבורה. ויש ליקח תשע על הוא דמר ר' אלעזר והיה ידו אל הביאים החיים וגו', כבוד מפי לא יהו, זה סוד העיבור, וככתב כתי ישראל לא יכתבו, זה המינוי, ואל ארמית ישראל לא יכא כמספיקו, אלא עור כד סלק להכא אמר, אית גבי חרא, כד מנוניה אמר, אית גבי חרתי, כד על לעיבורה אמר, אית גבי חלת אמר ר' שלמא טעמא דר' יוחנן כן גורי דאמר עדי שקר הן, כלומר סבר כין שנתאחא שחרית במורה וערבית במערב, המולד בחצי היום, וכל חדש טעול לו (קדוש שש) שנת אין כח בעין לראות היות, וחזן כן נראה (ישן) בשחרית, לא נראה החדש כן הערבים, נראה החדש כן הערבים לא נראה היות שחרית, ורבן נבליאל אמר מרות כודי מאבותיי פעמים בא בארובה, פעמים בא בקצה. מי שילח לוי. ואסיקא רבן נבליאל שלח לוי יהושע על ידי ר' עקיבא. אמר ר' יוסי יודעין הרי שאליו קידוש בלא עדים שהוא מקדש, ומה בא להעיד, אלא אם קדשוהו ואח"כ נמצאו העדים וזממין שהוא מקדש.

אומר. בספר תהלים משה ואהרן כהניו ושמואל בקרואי שמו שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו בן בדורו כאהרן בדורו ויפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר ובחברים **ואומר** וזאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הלך אצל הרדיין שלא היה בימיו "הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו ואומר" אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה: נטל מקלו ומעוהו בידו: **הנו** רבנן כיון שראה אותו עמד מכבאו ונשקו על ראשו אמר לו שלום עליך רבי ותלמידי רבי שלמדתי תורה ברכים ותלמידי שאני גזור עליך גזירה ואתה מקיימה בתלמידי אמרי הרוך שהגדולים נשמעים לקטנים קל וחומר קטנים גדולים קל וחומר תיובא הוא אלא מתוך שהגדולים נשמעים לקטנים גושאין קטנים קל וחומר בעצמן:

הדרן עלך אם אינן מכירין

ראוהו בית דין וכל ישראל ונקרו העדים. מפרש בגמ' א' נמי נקרו העדים: **ראוהו** בית דין בלבר. שאין מי שיעיד אלא הם ולאו ארשא קאי כדמון למשיכה אלא שהיה שהות לקדש: **יעמדו** שנים ויעידו כפנייה. ואפי' שכולן ראוהו ונגמרה פריך לא תהא שמיעה גדולה מראייה: **ויעידו כפנייה** השנים: שאין היחיד נאמן. לומר מקודש כפני עצמו לך לריך להשיב מחזיקיהן אלנו: **גמ'** למס לי למיני כל ישראל. הרי ראוהו בית דין: **איפרסמא** ליה מילתא. דכיוס שלשים נראה לקדשו: **נקרו העדים** למס לי חקיקת אחרי שהכל ראו: **למס לי למינייה** לחקיקה ככל. כיון דלאשמעין דכי ראוהו בית דין וכל ישראל אפילו הכי מעברין ליה כל שכן נקרו העדים: **סלקא דעתך אמנא**. היכא דאיכא חקיקת עדים ציוס מו לא יעבריה אלא יגמרו דכבר גלילה ויקדשוהו ציוס שלשים לענין תיקון המועדות: **משפט**. היינו מחילת דין: **כי חק הוא**. בקידוש המדע דרשינן ליה צפ' קרא (דף ט:). **משפט ציוס**. נפקא לן כסנהרין (דף לד): **מוסיה ציוס** הנחילו את כניויו ציוס אמה מפיל נחלות כו': **ואמאי**. יעמדו שנים ויעידו הלל ראוהו כולן יקדשוהו כראייתם דלא תהא שמיעה שמועין מפי עדים גדולה מראייה דהא גבי עדות המדע לא כתיב עדות אלא מה ראה וקדש: **שראוהו גלילה**. הלכך למחר אי לא שמיעה על מה יקדשו: **למימרא דעד נעשה דיון**. מי שראוי להיות עד דכבר נעשה דיון וכולן ראוהו כראוי להיות עדים שהרי כולם ראוהו:

הדרן עלך אם אינן מכירין

פירי שאין יחיד נאמן על ידי עצמו, ואין נאמן לומר אמת ביה (ב"ד) אמנא תואל וחק דני ממונות בשלשה ואם היה מומחה לרבים דן כמסנהרין אצל היחיד, שאין בישראל מומחה לרבים כמשה רבינו, וכתבי ואמר ה' אל משה ואל אהרן בן בלבר יעמדו שנים ויעידו למיניהם כולו, עד נעשה דיון, לימא מתניין דלא כ"י עקיבא רתויא סנהרין שאו אחד שחרג את הנפש.

אומר. בספר תהלים משה ואהרן כהניו ושמואל בקרואי שמו שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו בן בדורו כאהרן בדורו ויפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר ובחברים **ואומר** וזאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הלך אצל הרדיין שלא היה בימיו "הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו ואומר" אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה: נטל מקלו ומעוהו בידו: **הנו** רבנן כיון שראה אותו עמד מכבאו ונשקו על ראשו אמר לו שלום עליך רבי ותלמידי רבי שלמדתי תורה ברכים ותלמידי שאני גזור עליך גזירה ואתה מקיימה בתלמידי אמרי הרוך שהגדולים נשמעים לקטנים קל וחומר קטנים גדולים קל וחומר תיובא הוא אלא מתוך שהגדולים נשמעים לקטנים גושאין קטנים קל וחומר בעצמן:

הדרן עלך אם אינן מכירין

ראוהו בית דין וכל ישראל ונקרו העדים. מפרש בגמ' א' נמי נקרו העדים: **ראוהו** בית דין בלבר. שאין מי שיעיד אלא הם ולאו ארשא קאי כדמון למשיכה אלא שהיה שהות לקדש: **יעמדו** שנים ויעידו כפנייה. ואפי' שכולן ראוהו ונגמרה פריך לא תהא שמיעה גדולה מראייה: **ויעידו כפנייה** השנים: שאין היחיד נאמן. לומר מקודש כפני עצמו לך לריך להשיב מחזיקיהן אלנו: **גמ'** למס לי למיני כל ישראל. הרי ראוהו בית דין: **איפרסמא** ליה מילתא. דכיוס שלשים נראה לקדשו: **נקרו העדים** למס לי חקיקת אחרי שהכל ראו: **למס לי למינייה** לחקיקה ככל. כיון דלאשמעין דכי ראוהו בית דין וכל ישראל אפילו הכי מעברין ליה כל שכן נקרו העדים: **סלקא דעתך אמנא**. היכא דאיכא חקיקת עדים ציוס מו לא יעבריה אלא יגמרו דכבר גלילה ויקדשוהו ציוס שלשים לענין תיקון המועדות: **משפט**. היינו מחילת דין: **כי חק הוא**. בקידוש המדע דרשינן ליה צפ' קרא (דף ט:). **משפט ציוס**. נפקא לן כסנהרין (דף לד): **מוסיה ציוס** הנחילו את כניויו ציוס אמה מפיל נחלות כו': **ואמאי**. יעמדו שנים ויעידו הלל ראוהו כולן יקדשוהו כראייתם דלא תהא שמיעה שמועין מפי עדים גדולה מראייה דהא גבי עדות המדע לא כתיב עדות אלא מה ראה וקדש: **שראוהו גלילה**. הלכך למחר אי לא שמיעה על מה יקדשו: **למימרא דעד נעשה דיון**. מי שראוי להיות עד דכבר נעשה דיון וכולן ראוהו כראוי להיות עדים שהרי כולם ראוהו:

אמר. בספר תהלים משה ואהרן כהניו ושמואל בקרואי שמו שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו בן בדורו כאהרן בדורו ויפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר ובחברים **ואומר** וזאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הלך אצל הרדיין שלא היה בימיו "הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו ואומר" אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה: נטל מקלו ומעוהו בידו: **הנו** רבנן כיון שראה אותו עמד מכבאו ונשקו על ראשו אמר לו שלום עליך רבי ותלמידי רבי שלמדתי תורה ברכים ותלמידי שאני גזור עליך גזירה ואתה מקיימה בתלמידי אמרי הרוך שהגדולים נשמעים לקטנים קל וחומר קטנים גדולים קל וחומר תיובא הוא אלא מתוך שהגדולים נשמעים לקטנים גושאין קטנים קל וחומר בעצמן:

תורה אור השלם

1. משה ואהרן בביתו ושמואל בקראי שמו קראים אל יי והוא יענם.
2. ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט דברים יי ט.
3. אל תאמר בן היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מהקמה שאלת על זה.
4. כי חק לישראל הוא משפט לאלוהי יעקב.
5. ואמר יי אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר.

מוסף רש"י

יפתח בדורו כשמואל בדורו. לך את דבר המשפט דברים יי ט. כי חק לישראל הוא משפט לאלוהי יעקב.

ראוהו שלשה עדים נקרו. וכן בית דין. מסנהרין התקדש את המדע. יעמדו השנים להיות עדים. שקל היחיד נאמן. לקדש המדע כפנייה. מחזיקיהם ומתן של דין. וגומרין בלילה. אם על שומדין. כ"ג. כי חק לישראל הוא. כלומר חק ששאל עינין כפנייה. דיינין קדוש המדע. הרי היא כממשפט. ומשפט ציוס דמתי ציוס המעלה את נמי ומסנהרין א"ר. דן אפילו כפנייה. דמתי (ויקרא יט) נצטק משפטו ומסנהרין ה'.

רבינו הננאל (המשך)

ולקדושה בלילה, כדתנן דיני ממונות דיני ציוס וגומרים בלילה, קמיל דלא, שנאמר תקעו חמש שופר וגי' כי חוק לישראל הוא משפט לאלוהי יעקב, חק תקיעת שופר וכי היום מקרא קדש איתת הרי, כגמ' דין, וקא קרי ליה משפט. כלומר עיקר המשפט בקידושו, משפט לא הרי אלא ציוס, ואודו בית דין, וי' ואמאי ציוסין להעיד בפניהם, אמר ר' ורא שראוהו בלילה, שלא יתכן להן לקדשי בלילה

לפיכך ציוסין להעיד בפניהם, פירי שאין יחיד נאמן על ידי עצמו, ואין נאמן לומר אמת ביה (ב"ד) אמנא תואל וחק דני ממונות בשלשה ואם היה מומחה לרבים דן כמסנהרין אצל היחיד, שאין בישראל מומחה לרבים כמשה רבינו, וכתבי ואמר ה' אל משה ואל אהרן בן בלבר יעמדו שנים ויעידו למיניהם כולו, עד נעשה דיון, לימא מתניין דלא כ"י עקיבא רתויא סנהרין שאו אחד שחרג את הנפש.

48 ואמאי לא תהא שמיעה גדולה מראייה דכיוס רבין וכו'. (ב) ולמיהא מלחא דמספיקא הוא דלין נאמן סביב' כ"י.